

SAMSUNDA TARIMSAL SANAYİ YAKLAŞIMLARI

Burhan HEKİMOĞLU
Ziraat Mühendisi

Mustafa ALTINDEĞER
Ziraat Mühendisi

SAMSUN VALİLİĞİ TARIM İL MÜDÜRLÜĞÜ STRATEJİ GELİŞTİRME BİRİMİ TEMMUZ 2006

Tarım ve kırsal alan Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısında büyük yer tutmaktadır. Ülke nüfusunun %35'i kırsal alanda yaşamakta, tarımın istihdamdaki payı %34 gibi büyük bir rakama tekabül etmektedir. Tarımın GSMH'daki payı yıllar itibariyle sürekli azalarak bu gün %11.2'ye kadar gerilemiştir.

Samsun genel olarak yüksek bir gelişme potansiyeline sahip , ekonomik faaliyetlerde tarım sektörünün ön planda olduğu , genellikle il ve bölge ölçeğinde üretim yapan sanayi kuruluşlarının yer aldığı , küçük ve orta ölçekli tesislerin yoğun olarak bulunduğu ve sosyo- ekonomik gösterge değerlerinin ülke ortalamalarına yakın olduğu orta derecede gelişmiş illerden biridir. Samsun 1.209.137 nüfusuyla 81 il içinde 14. sıradadır. Yıllık ortalama nüfus artış hızı %04, ile 62. sıradadır. Tarım iş kolunda çalışanların toplam istihdama oranı %63,37 ile Türkiye'de 37. sıradadır.

Bu gün AB tarım uygulamalarında yeni ve **etkili bir çiftlik politikasını** gündeme getirmektedir.Bu kapsamda **DGD (Doğrudan Gelir Desteği) bundan böyle üretimle bağlantılı olmayacaktır.** OTP (Ortak tarım Politikası) gereği doğrudan ödemelerden yararlanmak isteyenler, topraklarında **İyi Tarım Uygulamaları yapmak,çevresel değerlere sayı göstermek** durumunda kalacaklardır. Bu planda güçlendirilmiş **kırsal kalkınma politikaları** ile **gıda kalitesi önlemleri, tüketici bilgilendirme faaliyetlerini** taahhüt eden ve kalite planları adı altında üretim yapan üretici gruplarına destek sağlanacaktır. Üye ülkeler , üreticilerine **çevre, kamu, hayvan ve bitki sağlığı, hayvan refahı ve meslek güvenliği** ile ilgili konularda AB mevzuatında yer alan standartlara uymaları için destek alacaklardır. **Çiftlik danışma hizmetleri** kullanan üreticilere yardım etmeye yönelik destekler , birlik sübvansiyonları için de yer almaktadır.

Tarıma dayalı sanayi,tarım ile sanayi sektörünün karşılıklı etkileşiminin gerçekleştiği ,bütünleştiği ve bütünleşmesinin gerekli olduğu bir sanayi dalıdır. Tarıma dayalı sanayiler;ham maddesinin önemli bir bölümünü tarım sektöründen alan ve tarımsal ham maddelere değişik hazırlama ,işleme , muhafaza ve ambalajlama teknikleri uygulayan, bu biçimde nitelik yönünden daha üstün özellikteki ürünleri üreten ve imalat sanayi alt sektörü olarak tanımlanmaktadır(Çetin 1993)

Kırsal ve kentsel alanlarda yaşayanlar arasında sosyo_ekonomik ve kültürel farklılıkları azaltmak, kırsal nüfusun kentlere plansız göçünü hafifletmek üzere kırsal nüfusun bulunduğu yerde yada yakında işlenen sanayi dallarından olan tarıma dayalı sanayi yaklaşımı ,kırsal alanlar için öncelikli bir kalkınma sorunudur. Tarıma dayalı sanayinin Samsun gibi ekonomisinde tarımın ağırlıklı olduğu illerde ekonomi kadar sosyal boyutu da vardır. İstihdam,işsizlik, yoksulluk ve göç sorunlarının çözümü ,çiftçilerin yarattıkları katma değerden sanayi yoluyla daha fazla pay alması ve bulunduğu- yaşadığı yerde mutlu olması gibi konular tarıma dayalı sanayilerin kırsal alan açısından sosyolojik boyutunu da ortaya koymaktadır.

Samsun da banka mevduatlarının yüksek olmasına rağmen ,üretici açısından sermaye faktörünün kıt, iş gücünün bol ve orta ölçekli ekonomik hareketin yaşandığı

ilde belki teknoloji-sermaye yoğun sanayileşme hareketi olmasa da; emek-yoğun ve küçük ölçekli sermaye gereksinimi ile oluşturulacak tarımsal sanayiye yönelik sanayileşme hareketi ilin kalkınması yolunda önemli işlevler üstenebilecektir.

Ülkenin tarımsal sanayileşme hareketine bakıldığında işletmelerin çoğu Adana ,Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Gaziantep,İstanbul,İzmir,Manisa,İzmir illerinde yoğunlaşma olduğunu görmekteyiz. Bu biçimdeki bir yığılım, kaynakların yerinde değerlendirilememesi, buna dayalı yerel istihdamın sağlanamaması ve yaratılan katma değerden birincil üreticilerin yararlanamaması sonucu ortaya çıkmaktadır.Oysa tarıma dayalı sanayinin bu iller kadar ekonomisi, üretimi ve kaynakları tarıma dayalı Samsun da yatırımcılara ihtiyaç vardır. Çünkü bu sağlandığında kırsal halkın ekonomik refahında da göreceli bir gelişme olabilecektir. Bu nedenle de bu yöndeki girişimlerin maliyeti kamuya da ait olan sosyal politikalar düşüncesi içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Gelişmiş ekonomilerde sektörler arasındaki sıkı ilişkiler ve ekonomiyi oluşturan sektörleri birbirinden ayırtmaksızın gelişmeye önem verdikleri gözlenmektedir. Ekonominin büyümesinde bu bütünlüğü sağlayan temel halka ilimiz ve bölgemiz ölçeğinde tarım-sanayi entegrasyonudur. Samsun için her ne kadar tarıma dayalı sanayi il için kalkınma modeli olarak benimsense de ülkemizde tarımsal sanayinin yığılaştığı bölgelerde kapasite kullanımına dair finansman yetersizliği, kalifiye eleman noksanlığı, uygun teknoloji seçimindeki sorunlar, istenilen kalitede ham madde yetersizliği gibi sorunlar hala çözülememiştir. Bununla birlikte kalite ve kontrol denetimindeki yetersizlikler sektör içi haksız rekabet yeni yatırımların yapılmasını engellemektedir.

Bir ilde yada bölgede tarımsal sanayiye yatırım yapılmayışının nedenlerini sorgulamak gerekir. Tarımsal sanayinin il ölçeğinde gelişebilmesi için diğer sanayi kuruluşlarının ,yatırımcı firmaların, müteşebbislerin ,sermayedarların sanayi ve hizmetler sektöründe öncelikle o bölgede yığılaşmış olmaları gerekmektedir. Büyük sermaye sahipleri imalat sanayi ve hizmet sektöründen sonra tarımsal sanayiye düşünürler. Aksi halde yatırımcının ilk etapta büyük devlet destekleri olmadan bölgede tarımsal sanayiye yatırım yapması imkansız gözükmektedir. Bir başka konu ise yatırım alanlarının büyük şehirlere olan uzaklığıdır. Büyük şehirler geniş iş imkanları yarattığı gibi tüketici gelirlerinin de artmasını sağlamıştır. Yatırımcı için hazır tüketici kitlesi bulmak ve ürünü ekonomik seviyesi yüksek kesime pazarlamak çok önemlidir. Bu noktadan Samsun'a bakıldığında durum iç açıcı değildir. Geçmişte devlet yatırımları kenti göç alan ve kalkınmada ilerleyen iller konumuna getirmiş sayılı iller arasına sokmuştur. Bu gün ise yatırımcı açısından aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Samsun kalkınmada öncelikli yöreler içinde olmasına rağmen teşvik kapsamındaki illere dahil edilmemiştir. Bu da yatırımcının yeni iş sahalarını başka illerde kurmalarına neden olmaktadır. Yatırım için en önemli faktörlerden biri enerji maliyetleri vergi ve işçi giderleridir. Devlet teşvikli illerde yatırım yapmak işletmeci açısından Samsun da yatırım yapmaya oranla daha ucuza mal olacaktır. Tarımsal sanayi için bir diğer açılım ise nitelikli iş gücü ve ilin üretim kapasitesidir. Samsun tarımsal iş gücünün yüksekliği ve bitkisel üretim miktarı açısından büyük bir potansiyel olsada üretimde standardizasyon ve örgütlü yapıdaki eksiklikler yatırımı engellemektedir.

Tarımsal sanayi açısından samsuna yapılabilecek yatırım modeli iki şekilde olabilir. Bunlardan birisi devlet desteklerini iyi değerlendirerek küçük işletmelerin

işletme ölçeklerini büyüterek tarımsal sanayiye entegre olmaları ; diğeri ise yöreye büyük işletme kurabilecek yatırımcıların önünü açmaktır.

Küçük işletmeler açısından baktığımızda Tarım ve Köyişleri bakanlığı, İlimiz hayvansal üretiminin artırılmasına yönelik : Gebe düve alımlarında , sun'î tohumlama çalışmalarında , yem bitkileri ekilişlerinde , arıcılık konularında , süt üretimini artırmaya yönelik konularda, su ürünlerine ilişkin konularda değişik oranlarda parasal olarak çiftçileri desteklemektedir. Ayrıca bitkisel üretimde yağ bitkileri üretenlere(soya,kanola,ayçiçeği),dane mısır üretene de destek vermektedir.Türkiye de buğday üreten illerde ve ilimizde Sertifikalı buğday tohumluğunun kullanımının yaygınlaştırılması amacıyla üreticiler desteklenmiştir.Bu çiftçilerimiz aynı zamanda DGD (Doğrudan Gelir Desteği) den faydalanmaktadırlar. Bu gün Türkiye nin içinde bulunduğu süreç en kısa zamanda AB 'ne üye olmaktır. Bu noktadan hareketle ; Müdürlüğümüz ilimizde varolan ekonomik ölçeklerdeki işletmeler ile yapılacak aynı nitelikli işletmelerin teknik,hukuki,idari baz da desteklenmesini öne çıkarmayı uygun görmektedir.Tarımsal işletmelerin, ekonomiklik temelinde oluşturulmasının ilk koşulu olarak ; bilgi,emek ve sermaye yoğun yatırımlara ve yatırımcılara ihtiyaç vardır. Gerek AB'ye üye olmak gerekse Ülkemiz tarımının hedeflenen noktalara varması için en azından aşağıda bahsi geçen konularda çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Tarım politikalarının esasları; DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) Tarım Anlaşmasının öngördüğü yükümlülükler ile AB'ye tam üyelik sürecine girerken AB Ortak Tarım Politikasında ve uluslararası ticaretteki gelişmeler çerçevesinde belirlenmelidir.

İlimizde sürekli görevli, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlardan hibe veya kredi olarak yardım alınmasına yönelik proje üreten çok yönlü, donanımlı ve yeterli birikimli personelce desteklenmiş proje ofisleri kurulmalıdır.

Bir çok köyde bulunan tarımsal kooperatifler hazırlanacak bu tür projelerle entegre edilerek bir an önce aktif hale getirilmelidir. Bu sayede nüfusunun % 63'ü tarım iş kolunda çalışan ilimizdeki köylerde işsizlik ve göç sorunu en aza indirilebilecektir.

Ulusal ve uluslar arası pazara yönelik, modern anlamda ve ekolojik bakış açısıyla şekillenmiş üretim modelleri ve tarımsal sanayinin kurularak özellikle tarım kesimindeki gizli işsizliğin en aza indirilmesi sağlanacaktır.

Yazılı ve görsel basından tarımsal amaçlı yayım faaliyetlerinden azami ölçüde yararlanma yoluna gidilmelidir.

Köy ve havza projeleri hazırlanıp profesyonel kişilere ihale edilmelidir. Üreticilerin katılımını ve sorumluluğunu esas alan ve doğrudan üreticilere finansman sağlayan Kırsal Kalkınma Projelerine ilişkin çalışmalar sürdürmeli ve Kırsal alanda tarım dışı sektörlerle destek verilmeli böylece kırsal sanayinin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır. Tarımdan çekilecek nüfusa yeni istihdam imkanları yaratacak projeler geliştirilmelidir.

Kamudan bağımsız bir yapıda üreticilere üretimden pazarlamaya kadar olan safhalarda hizmet vermek üzere organizasyonlar oluşturmaya yönelik Üretici Birlikleri Kanunu çıkmış olup; Aynı alanda hizmet veren üreticilerin organize edilip üretici birliği kurmaları yönünde bilgilendirilmesi Kuruluş ve ileriki aşamalarda devletçe personel ve mali yapı açısından kredilendirilmesi ,daha fazlasını üreten bir yapıya büründürülmesi ve desteklenmeleri gerekmektedir.

AB ile müzakere sürecinde 10 yıl içinde tarım nüfusunun yarıya indirilmesi hedeflenmektedir. Bu atıl nüfusunu kendi bölgesinde istihdam edecek ana sektör tarımsal sanayidir. Özellikle üretici birlikleri,zirai kuruluşlar tarafından

gerçekleştirilecek bir sanayileşme hamlesi tarım dışına çıkarılacak nüfusun ticaret ve sanayi ilişkileri içinde istihdam edilmesini sağlayacaktır. Tarımsal sanayi kuruluşlarının tarım sektörü ile çift yönü ilişkileri sözleşmeli üretimde üreticiye ham madde ve veterinerlik hizmetleri gibi imkanlar karşılığında ürünün satın alınması, ekonomik devamlılığın ve tarımda sürdürülebilirliğin güvencesi açısından çok önemlidir. Tarımdaki gizli işsizliği eritmek ve gelir artışı sağlamak için katma değeri yüksek ürünlere yönelmeliyiz. Bu da tarımsal sanayinin gelişmesi ile mümkün olacaktır.

Tarımsal sanayi açısından Samsun'a yapılacak ikinci yatırım modeli ise Büyük tarımsal işletmelerin kurulumu yönünde kanuni ve hukuki açıdan zemin hazırlamaktır.

Türkiye'nin 2007-2013 yılları arasında ekonomide izleyeceği yol haritası "9. Kalkınma Planı Stratejisi" ile belirlendi. Strateji belgesinde 2007-2013 yılları arasında "sürdürülebilir ve sağlam kaynaklarla finanse edilen, ihracat içinde katma değeri yüksek ürünlerin payı artırılacak ve ihracat artışının sürekli kılınması sağlanabilecek tarımda büyük işletmeler desteklenecektir. Tarımsal işletmelerde ölçek büyüklüğünün artırılması yoluyla modern tarım işletmeciliğinin yaygınlaştırılması desteklenecek. Örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapı oluşturulacaktır.

Tarıma elverişli zengin toprakları bulunan samsun'da Sanayici ve iş adamlarının ,yerel yönetimin tarıma dayalı sanayi alanında işlenmiş ürün için yatırım yapmaları, KOBİ ve AB kaynaklarından faydalanmaları gerekmektedir. Tarım Bakanlığı kalkınma plan ve programları ile 2006 – 2010 Ulusal Tarım Stratejisi çerçevesinde, tarım üreticilerine, kırsal alanlarda bireysel ve/veya bir arada yapacakları öz sermayeye dayalı projeli yatırımları için belirlenen iller dahilinde kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak için, gerçek ve tüzel kişilerin tarım ürünlerinin işlenmesi, değerlendirilmesi, ve pazarlamasına yönelik ekonomik faaliyet yatırımları ile kuruluşların mevcut altyapı tesislerinin rehabilitasyonuna yönelik yatırımlarını teşvik etmek ve desteklemek amacıyla farklı plan ve programlar uygulamaktadır.

23.06.2006 tarihli resmi gazetede yayımlandığı üzere Projeye dayalı organize hayvancılık faaliyetleri için, Hazine arazileri üzerinde irtifak hakkı veya kullanma izni verilebilecektir. Yatırımcılar tarafından, projeye dayalı organize hayvancılık faaliyeti kapsamında 'küçük veya büyükbaş hayvan türlerinin beslenmesi, üretilmesi, geliştirilmesi ve diğer her türlü faaliyetler ile ekonomik değere sahip hale getirilmesi' amacıyla, ön izin, kullanma izni verilmesi veya irtifak hakkı tesisinin talep edilmesi durumunda, Hazineye ait taşınmazlar üzerinde irtifak hakkı veya kullanma izni verilebilecektir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, hayvancılık sektörüne büyük katkı yapmasını beklediği "Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri" (HİOSB) kurulması çalışmalarına başlamıştır. Büyük baş hayvancılığın geleceği ve Samsun'a tarımsal sanayi açısından yatırım kazandırmak için organize sanayi bölgesi etüt çalışmalarının yapılması alternatif imkanların yatırımcıya sunulması gerekmektedir.

Türkiye'de 10 milyon 69 bin büyükbaş, 31 milyon 580 bin baş küçük hayvan bulunmaktadır. Toplam 10 milyon 679 bin ton süt üretiminin ancak 3 milyon tonu sanayide işlenmektedir. Toplam 850.000 ton olan et üretiminin de sadece yarısı

(447.000 tonu) kayıtlıdır. Hayvansal ürünlerin Pazarlama ile ilgili sorunlarına bakıldığında ticari boyutlarda hayvansal ürün arzının sağlanamadığı, pazarlama sisteminin organize edilemediği, üretim ve tüketim arasında soğuk zincirin kurulamadığı görülmektedir. Fiyat istikrarının sağlanmasında da sorunlar yaşandığı gibi hayvansal ürün maliyetlerinin ve kayıt dışı üretimin yüksektir. 10,8 milyon tonluk süt üretiminin ancak 3 milyon tonunun kayıt altında olmasının AB ile müzakerelerde, kota konusunda büyük sıkıntı yaşanmasına neden olacaktır.

Hayvancılık sektörünün içinde bulunduğu başlıca problemler:İşletmelerin küçük ve dağınık olması,genetik potansiyelin yetersizliği,yetersiz teknoloji kullanımı,yem fiyatlarının yüksek olması,pazarlama organizasyonunun yetersizliği,kayıt dışılık ve hayvan hastalıkları ile oluşan ekonomik kayıplar şeklinde sıralanabilir.

İşletme ölçeğinin küçüklüğü yanında Türkiyede ciddi bir damızlık hayvan sıkıntısı bulunmaktadır.Hayvan kimlik sistemi verilerine göre hayvan mevcudunun %80 nin kayıt altına alınmasına rağmen işletmelerin tamamının kayıt altında olmadığı görülmektedir. Ülkesel olarak hayvan ıslah çalışmalarına ağırlık verilmesi ,damızlık işletmelerinin sayısının artırılmasıve sunu tohumlamaya önem verilmesi gerekmektedir. Büyük işletmeler için AB'den bu yönde yapılacak ithalat yatırımcı için olumlu sonuçlar doğurabilir. Türkiye'yle AB arasında yaşanan kırmızı et ve et ürünleri ithalatı sıkıntısı 2005 İlerleme Raporu'na da yansımıştı. Nisan 2005'te Türkiye AB'ye karşı sığır eti ithalat yasağından kaynaklanan pazar düzensizliğini gidermeyi kabul etmiş olmasına karşın yasak devam etmektedir. Bu sorunu gidermenin yöntemi olarak 'alternatif tarım ürünleri' üzerinde müzakereler devam etmektedir" ifadelerine yer verilmişti.

Türkiye'nin AB'den et ithalatını başlatması durumunda, tüm dünyadan et ve et ürünleri ithal etmesinin de önünün açılacağı, bu durumun ,sektörü çok zor durumda bırakacaktır. Buna göre Türkiye Gümrük Birliği kapsamında AB'den sifıra yakın gümrük vergisi oranı ile et ithal etmeye başlarsa, Dünya Ticaret Örgütü kuralları kapsamında diğer ülkelerden de et ithalatına izin vermek zorunda kalacak. AB dışındaki ülkelerden ithalata, yüzde 225 oranında gümrük vergisi uygulanabilecek olmasına karşın, birçok ülkeden Türkiye'ye kilosu 2-2.5 eurodan kırmızı et girişi başlayabilecek. Çünkü bazı ülkelerde et fiyatları çok ucuz. Yetkililer, şu anda hayvancılık sektörünün mevcut fiyatlarla dünyayla rekabet etme şansı bulunmamakla beraber böyle bir durumda sektöre yatırım yapılmadığı ve entegre işletmelere dönüşmediği sürece darbe alacaktır.

Yüksek girdi maliyetleri ile düşük kar açmazı arasında sıkışan tarım sektörü, ürün çeşidini artırıp, dış pazarlara çıkmaya çabalamaktadır. Hayvancılık ise çıkış yolu olarak entegre üretimi benimsemelidir.

Son 5 yılın en yüksek ihracat artışını yakalamasına karşın büyümekte zorlanan tarım sektörü, makro ekonomik gelişmelerden yeterli payı alamıştır. OECD'nin hesaplamaları, Türkiye ekonomisinin, cari fiyatlar ve cari dolar kurlarıyla 2005'i yüzde 13.8 büyüme ile kapattığını göstermektedir. Ancak tarım sektörü, söz konusu bu büyümeyi yüzde 1'in altında bir performansla izliyor.

Makro düzeydeki gelişmeleri takip etmekte güçlük çeken sektörün en önemli açmazı, yüksek girdi maliyetleri ve yeni pazarlara ulaşamamak. Buna karşı düşük kar ve verimlilikle mücadele eden firmalar, çözümü ürün çeşidini artırmakta bulmaktadır. Hayvancılık sektörünün benimsediği çıkış yolu ise entegre üretimdir. İşletmeler, maliyeti düşürebilmek için yetiştiricilik dışında yem, et ve süt üretimini de kendi bünyelerinde gerçekleştirmeye yönelmiştir. Markalaşma da sektörün büyümek ve cirolarını yükseltmek amacıyla başvurdukları yollardan biri. Yine de tablo tamamen olumsuz bir durumda değil. Örneğin tarım ürünleri ihracatında beklenmedik oranda artış gerçekleşiyor. 2000'de 3 milyar 855 milyon dolar ihracat gerçekleştiren tarım sektörü, 2004'te 6.5 milyar dolara ulaşmayı başardı. 2005'te ise bu rakam 8 milyar doları aşmıştır. Böylece yaklaşık 73 milyar dolarlık toplam ihracat içinde tarım sektörünün payı yüzde 13 oldu. Ülkemizde firmalar ayakta kalabilmek için bir dizi önlem almaktadır. Şirketler Pazar paylarını korumak için hızla markalaşma yoluna gitmektedirler. Diğer öncelikli adımları da Ar-Ge yatırımları ile ürün yelpazesini pazar talebine uygun olarak çeşitlendirmek olmaktadır. Avrupa pazarına çıkmak amacıyla ürün kalitesini yükseltmeye yönelik işletmeler, modern tekniklerin de yardımıyla verimliliklerini artırmaya çalışmaktadır. Türkiye'de tarımsal sanayi açısından yığılaşma göstermiş bölgelerde durum böyle iken Samsun'da ulusal ve uluslar arası pazarda iş yapan, tarımsal sanayi işletmeleri yok denecek kadar azdır. Var olanların bir çoğu il ve bir miktarda yakın illere hitap edecek kadar Pazar alanına sahiptir. Samsun bölge ölçeğinde tarımsal sanayi bir yana diğer sanayi kolları için de yatırımın yapılmadığı bir durumdadır.

Samsun için gelecekte yapılması düşünülen tarımsal sanayi yatırımlarının hedefi dış pazarlar olmalıdır. Ülke olarak ihracat hedeflerine ulaşmak daha modern bir üretimi gerekli kılmaktadır. Üretim için alınabilecek model ise dış pazardan yoğun talep gören çeşitler üzerine olmalıdır. Bitkisel üretimde pazarda ürün bazında dahi çok sayıda çeşide rastlamak mümkündür. İhracat hedeflerimiz, daha modern bir üretimi gerekli kılıyor. Ürün çeşitleri artırılırken dış pazarların istekleri mutlak suretle göz önüne alınmalıdır. dünya pazarlarında söz sahibi olabilmek için işletmelerin yelpazelerine verdikleri önem kadar Ar-Ge çalışmalarının da büyük payı vardır. Samsun'da ihracata yönelik işlenmiş ürün pazarlayan firmalar sınırlı sayıda olsada katma değeri yüksek ürünlere ağırlık vermekte, pazara farklı çeşitler sunmaya çalışmaktadır. Samsun için çıkış noktası bu tarzdaki firmaların sayılarının artarak yatırım yapmalarına bağlıdır. Tarımsal yatırımların teşvik edilmesi ve desteklenmesi üretici gibi destekleme primlerinden faydalandırılması artık mümkün olmaktadır. Konuya ilişkin karar Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kütlü pamuk, yağlık ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola, dane mısır, zeytinyağı ve sofralık ham zeytin destekleme priminden gerçek kişilerle birlikte tarımsal şirketler de yararlanabilecektir. Samsun için ülkemizde de güncelliğini koruyan bio dizel üretimi alanında yapılacak yatırımlar isabetli olacaktır.

Samsun ekolojisi Türkiye'de organik tarımda marka olabilecek alanlara sahiptir. Özellikle küçük üreticilerin varlıklarını sürdürmek için organik tarım bir fırsat olabilir. Verimli ve ekonomik ürün ekimi Pazar araştırmaları, bölge insanının eğitimi ve işletme sermayesinin belirli bir kısmının sağlanması halinde AB, müzakerelerinin zorlu konu başlıklarından olan kırsal kalkınma konusundaki projelere fon vermek için Türk girişimcisine bunları şart koşuyor. Yerel idarelerin ve Koskeb'in Samsun'da bu alanda yatırım yapacaklara yön gösterecek tarzda destek kurulları oluşturması gerekir.

Küresel değişimler ve gelişimler **tüm dünyayı tek, küçük, ulaşılabilir bir pazar haline getirmiştir**. Özellikle son 20 yılda dünyadaki hızlı değişim nerdeyse **tüm küçük-büyük şirketleri küresel rekabete** açmıştır. Bu durumda **mahalli şirket kavramı kalkmıştır**. Artık Rusya'daki kriz maalesef ülkemizdeki tekstil sanayini durdurmakta, Çin'in tekstil yatırımları, maalesef Anadolu'daki konfeksiyon atölyelerini işsiz bırakmaktadır. Taşımacılık sektöründeki gelişim, internet, fuarlar, çokuluslu şirketlerin yayılımı, teknoloji transferlerinin hızı artık dünyanın herhangi bir köyünde üretilen malların dünyanın başka bir köşesinde birkaç gün içinde satılması gerçeğini doğurmuştur.

Bu **yeni durum ülkemiz için pek çok fırsatı barındırdığı gibi büyük tehditleri de** içermektedir. Her şeyden önce pazarlarımıza giren yabancı işletmeler ve markaların çokluğu, düne kadar sorunsuz mal sattığımız yabancı ülkelere diğer ülkelerin fiyat rekabetini önde tutarak girmesi, **bizlerin bu yeni duruma karşı stratejiler üretme zorunluluğumuzu** getirmektedir.

Tüm bu gerçekler doğrultusunda, ülkemiz ve bölgemiz ekonomisinin bel kemiğini oluşturan küçük ve orta ölçekli tarım ve sanayi işletmelerinin ayakta kalabilmesi ve uluslar arası şirketlerle rekabet edebilmesi için küreselleşme, DTÖ kararları ve OTP politikaları çerçevesinde yeni yaklaşımlar üretip daha sağlam Pazar ağı oluşturmaları gerekmektedir. Bölgemizdeki küçük ve orta ölçekli tarım ve sanayi işletmelerinin gelişimi için **markalaşma ve dış pazarlara açılma** ve **bu pazarlarda kökleşme** gibi iki büyük hedefi stratejilerin merkezine koymalıdır.

Her şeyden önce **eğer kendi ülkemiz dış mallara açaksa**, yani ürettiğimiz malları bizim pazarlarımızda başkaları da satıyorsa, bu durumda sanayicilerimiz de aynı malları başka ülkelere satabilmelidir. **70 milyonluk bir pazarda mal satmak yanında 6 milyarlık bir pazarda** mal satmak çok daha avantajlıdır.

Ancak Türkiye'de maalesef **yatırım ve üretimin yapısal sorunları** çözülememiştir.

Ülkede **sektörel ve bölgesel envanter çıkarılmadığı** için sanayici önünü görememekte, bu nedenle de **"neye, nerede, nasıl?"** yatırım yapacağını bilmemektedir. Tarımsal sanayi ve diğer sanayi için envanter değerleri 2000 yılına aittir. Halbuki 2000 yılından sonra yaşanan ekonomik krizlerden sonra birçok tarım ve sanayi işletmesi kapanmış-açılmış olup envanterler büyük bir değişime uğramıştır. Bu durum samsun içinde geçerlidir.

Bunun sonucu olarak da **üretime, istihdama dönüşme imkanı olan para, büyük oranda gayrimenkule** gitmektedir. Bilindiği üzere **bu ülke insanının ikinci bir evden daha çok milyonlarca işsizin istihdam oluşturulmasına** ihtiyacı vardır.

Aynı zamanda Türkiye'nin bugün **hem yerli hem da yabancı yatırımcıya** ihtiyacı var. Türkiye'de yatırıma ilişkin tüm kural ve kanunların **dünyada geçerli olan standartlar üzerine oturtulması** gereklidir. Bu konuda atılan adımların daha da artırılması ve yatırım ortamının bir an önce iyileştirilmesi gerekiyor. Ne yapılmalı dediğimizde ilk gördüğümüz şey iyileştirilmeye başlanan **vergi ve hukuk sisteminin küresel standartta** düzeltilmesidir. Bugün yeni yatırım yapmak isteyen bir girişimcinin önüne 170 imza konulmakta, bürokratik engeller ve kırtasiyecilikle

girişimci caydırılmaktadır.Yani ilk olarak İstihdamın üzerindeki engellerin ve yüklerin kaldırılması, **bürokratik engellerin** kaldırılması, özellikle KOBİ'lere **düşük faizli, uzun vadeli kredi** imkanının artırılması, rekabet ortamının sağlanması gerekiyor.

Samsun'da tarım ve sanayi üretimi için her konuda potansiyel olmasına rağmen teşvik kapsamındaki illere dahil olmadığından yatırımcı için maalesef cazibe oluşturmamaktadır. Samsunlu yatırımcılar teşvik kapsamında olan Ordu ,Amasya ve Sinop illerine yatırım yapmaya başlamışlardır.

Geçmiş yıllarda **maliyet enflasyonu, bürokratik engeller, istikbal güvensizliği, ekonomik ve siyasi istikrarsızlık ve Avrupa Birliği sürecindeki sorunlar** yüzünden aralarında büyük firmalarımızın olduğu birçok sanayici başta Bulgaristan olmak üzere yabancı ülkelerdeki yatırım kolaylığı nedeniyle ülkemizi terk etmişlerdir. Sanayicilerimiz tabii ki diğer ülkelerde yatırıma girmeli ve oralarda bizi sevindiren başarılı olumlu çalışmalar yapmalıdırlar. **Ancak sanayicimizi oralara gönderen sebepler ülkemizde yatırımın önündeki engeller** olmamalıdır. Bugün bu konularda alınan tedbirler ve reel sektördeki gelişmeler hem kendi sanayicimizi ülkemizde yatırıma sokmuş hem de küresel aktörleri ülkemize yatırım yapmaya yöneltmiştir.

Bu konuda Dünyadan çok başarılı iki örnek verilebilir: **İrlanda, yatırım ortamının iyileştirilmesi sonucunda** 30 sene içinde büyük bir hamle yaptı. Bugün İrlanda'da kişi başına düşen gelir 35-40 bin dolar civarında. Dünyanın en büyük ekonomilerinden biri haline gelen **Çin ise yabancı yatırımlar sayesinde** bugüne geldi. Çin'de 150 milyon istihdamın üçte birini yabancı yatırımcı sağlıyor. İhracatın yarısını yabancı yatırımcılar yapıyor. Ayrıca Bulgaristan bunun yakın geçmişteki örneklerindedir.

Bugün **Türk sanayicisi**, yaşadığı **derin ekonomik krizlerin** ardından, büyük bir hevesle **yeni yatırımlara yönelmiş** durumda. **Risk almaktan, rekabetten korkmuyor**, girişimci bir ruha sahip. Ancak yukarıda da bahsettiğimiz gibi, **Türkiye'nin üretim ve yatırım potansiyelini ortaya koyacak, yatırımcıya yol gösterecek bir sanayi envanteri yok.** Öyleyse yapılması gerekenlerden ilki **bu envanterin oluşturulmasıdır.** Teşvik sisteminin, **bu sanayi envanteri baz alınarak sektörel ve bölgesel hale getirilmesi ikinci önemli** adımdır. **Yatırım teşvik sistemi**, oluşturulacak sanayi envanterine göre **bölgesel ve sektörel gelişmeye uygun** olarak düzenlenmeli ve **sektörel stratejiler** belirlenmelidir. Yatırımcılar açısından Samsun ilinin de sanayi envanterinin hazırlanıp mutlaka teşvik kapsamına alınması veya özel bir statüde yatırımcıya enerji, vergi indirim ve sanayi parselli arsa tahsisi yapılmalıdır.

Tarım, günümüzde dünyanın en önemli stratejik sektörlerinden birisidir. Ülkemizde Tarım; sanayi ve hizmet sektörünün yanında kırsal kesimin en önemli ekonomik faaliyet alanıdır. Samsun'da tarım, iktisadi faaliyet kolları arasında tarımda çalışan nüfusun fazlalığı-tarıma dayalı işletmelerde istihdamın yoğunluğu nedeniyle ayrı bir önem arz etmektedir. Tarım sektörü azımsanmayacak oranda ülke kalkınmasının, kırsal kalkınmanın sürükleyicisi konumundadır. Samsun'da üretim, hizmet ,imalat ve tarım yapılarına bakıldığında hakim sektörün üretim ve istihdamda tarım olduğu gözükmektedir.

Bu nedenle Samsun'da tarım sektörü genel anlamda ülke kalkınmasının önemli bir unsuru olmasının yanında kırsal kalkınma çabalarının ana sürükleyicisi konumundadır. Samsun'da tarım sadece ekonomik bir faaliyet değil sosyal, bölgesel, kültürel ekolojik vb. önemi olan bir toplumsal süreçtir. Samsun'da tarım halkın beslenmesi, sanayiye ham madde temin edilmesi ve ekonomik değer oluşturulmasının yanında planlı ve bilinçli yapıldığında toplumsal yapının kırsal mirasın ve çevrenin korunması kaliteli üretimin aracılığıyla yaşam kalitesinin artırılması gibi işlevler taşımaktadır.

Ulusal çerçevede yürütülmekte olan Bölgesel tarım master planı çalışmaları kapsamında TR83 Samsun alt bölge tarım master planı tamamlanmış olup tarıma ve tarımsal sanayiye yatırım yapacak müteşebbisler için üretim projeksiyonu ve tarım envanteri niteliği taşımaktadır. Bu çalışmaya bakıldığında Samsun'da bölgesel yığılımların sebze üretimi ve büyük baş hayvancılıkta yığılımla olduğu ve ön sıralarda olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR:

2. Tarım Şurası Çalışma Belgesi, (29 Kasım - 1 Aralık 2004), TKB Ankara, 2005

2001 Genel Tarım Sayımı (Tarımsal İşletmeler), DİE, Ankara, Kasım 2004.

21. Yüzyıl Başlarında Türkiye Tarımının Vizyon Ve Misyonu. Y.S.Ağaoğlu, İ.H.Inan, T.Özkaya, İ.Ortaş

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı-Ankara 2001

Bölgesel Gelişme Ve Sektör-Bölge Yığılımları. Lütfi Elvan, Nevin Sorguç, Leyla Bilen Kazancı. DPT. Haziran 2005

Düzye 2 Bölgeleri Kalkınma Programı. DPT

[Ekonomik Ve Sosyal Kalkınma Hareketi-Kalkınma Bülteni 2004-2005 Ve 2006 Tüm Sayıları](#)

Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarım-Çevre_Ekonomi Etkileşimi. F.Karaer, S.Gürlük

Karadeniz Bölgesinde Tarımsal Üretim Ve Pazarlama Sempozyumu Kitabı Ekim 1999- Samsun

Kırsal Yoksulluk Ve İstihdam. K.Okyay Sındır-TMMOB. ZMO

Makro Ekonomik Göstergelerle Tarım Kesimi. T.Kıral, H.Akder

Samsun İli Tarıma Dayalı Sanayi İşletm. Sorunları. Yük.Lis.Sem.Omü. Z.F.Tarım Ekonomi.Bl.

A.Yulafcı

Samsun Tarımının Sektörel Sorunları Ve Çözüm Önerileri Raporu. 2006- B.Hekimoğlu, M.Altündeğer

